

**Elizabeth Kwast
Sophie Laws**

**Štúdiá o násilí páchanom na det'och
Verzia pre deti a mládež**

**Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave
Štátne pedagogický ústav
Bratislava 2007**

OBSAH

O čom je táto štúdia?	3
Aké sú výsledky štúdie	9
Kde sa najčastejšie stretávame s násilím voči deťom?	15
Domáce násilie.....	15
Násilie v škole a vo výchovných zariadeniach.....	18
Násilie v nápravno-výchovných zariadeniach.....	20
Násilie na pracovisku	24
Násilie v komunitách.....	26
Čo bude ďalej nasledovať?	29
Slovník pojmov	31

O ČOM JE TÁTO ŠTÚDIA?

Táto publikácia sa zaoberá problematikou štúdie o násilí páchanom na deťoch, ktorú inicioval Sekretariát OSN. Deti a mládež z celého sveta zdokumentovali svoje skúsenosti s problematikou násilia a prezentovali ich na konferenciách, podujatiach a prostredníctvom rôznych kampaní. Vyjadrili tak svoj názor na jednotlivé tematické okruhy:

- s akými formami násilia sa stretávajú deti a mládež v jednotlivých štátoch sveta
- aký vplyv má násilie na deti a mládež
- aké sú následky jednotlivých foriem násilia na život detí a mládeže
- aké opatrenia by mali urobiť jednotlivé štáty sveta, aby zabránili výskytu prípadov páchania násilia na deťoch a mládeži
- ako pomôcť obetiam násilného správania
- ako sa deti a mládež sami môžu brániť voči násiliu

Štúdia o násilí páchanom na deťoch – o čo išlo?

V roku 2001 Valné zhromaždenie OSN požiadalo Sekretariát OSN, aby predložilo oficiálnu štúdiu o násilí páchanom na deťoch. Štúdia sa mala zaoberať problematikou násilia a zmapovať situáciu o jeho následkoch na celom svete a zároveň navrhnúť spôsoby, ako mu predchádzať.

Jej koncepcia vychádzala z myšlienky, že každé dieťa má právo na ochranu pred násilím. Toto právo ustanovuje článok č. 19 v Dohovore o právach dieťaťa – medzinárodného dohovoru, ktorý schválila a zaviazala sa dodržiavať väčšina štátov sveta. Bližšie informácie nájdete na adrese: <http://www.unicef.org/magic/briefing/uncorc.html>.

V mesiacoch marec až júl 2005 sa v každom regióne sveta organizovali stretnutia, na ktorom mohli deti, mládež, dospelí a organizátori diskutovať o násilí páchanom na deťoch v tom, ktorom regióne a zároveň sa pokúsili navrhnúť opatrenia na jeho zastavenie. Podrobnejšie informácie získali prostredníctvom dotazníka – v 133 štátoch sveta sa uskutočnil prieskum o problematike násilia, kde mali respondenti podrobne informovať o jednotlivých prípadoch násilného správania sa voči deťom, ktoré sa udiali v konkrétnom štáte. Súčasne mali zdvôvodniť, aké opatrenia sa vykonali na potlačenie násilného správania.

Deti a mládež na celom svete mali možnosť participovať sa na rôznych aktivitách počas koncipovania štúdie. V jednotlivých regiónoch sa konali separátne stretnutia pre deti a mládež, aby si navzájom vymenili skúsenosti a navrhli spôsoby, ako ďalej pokračovať v riešení problematiky násilia. Deti a mládež sa tiež podieľali na koncipovaní štúdie a zároveň predložili svoje návrhy, ako zastaviť násilné správanie.

Štúdia o násilí páchanom na deťoch prezentuje problematiku násilia, snaží sa navrhnúť spôsoby, ako násilnému správaniu predchádzať a je určená pre zamestnancov OSN, jednotlivé vládne orgány, komunity, rodičov, deti, mládež a rôzne združenia, ktoré pracujú s deťmi a bojujú za ich práva.

Táto verzia príručky je určená pre deti a mládež od 12 rokov. V máji 2006 sa uskutočnilo stretnutie detí a mládeže z celého sveta, na ktorom sa spoločne snažili skoncipovať zjednodušenú verziu oficiálnej štúdie. Aj mládež v Srbsku, Rumunsku, Indii, Ugande a Karibskej oblasti vyjadrila svoje pripomienky na predbežnú verziu správy, a tým sa aj tieto štáty podieľali na koncipovaní konečnej verzie.

Správa, ktorú držíte v rukách, sa nesnaží zinterpretovať každú jednu stať z oficiálnej štúdie. Je jej skrátenou verziou a podáva širší prehľad o najdôležitejších tematických okruhoch z oficiálnej správy. Vysvetlenie odborných výrazov nájdete v slovníku pojmov na konci tejto príručky. Predmetom štúdie je problematika práv detí, hoci sa často spomína a používa pojem „mládež“. Súvisí to so všeobecným pomenovaním detí a mládeže vo veku do 18 rokov, ktoré sa používa v jednotlivých medzinárodných dokumentoch.

V nasledujúcich statiach sa dočítate o jednotlivých výstupoch zo štúdie, o problematike násilia a spôsoboch jeho zastavenia. Informuje o tom, ako sa deti a mládež podieľali na koncipovaní štúdie. Nájdete tam i kapitolu, ktorá pojednáva o výzvach vyplývajúcich po zverejnení štúdie a navrhuje stratégie pre vládne orgány a neziskové organizácie pôsobiace v oblasti práv detí a mládeže.

Po preštudovaní tejto príručky vám odporúčame si prečítať publikáciu „Všetci máme právo na ochranu pred násilím“, ktorá je súčasťou tejto sady. Nájdete v nej nápady a inšpirácie na aktivity, ktoré môžu iným pomôcť pochopiť problematiku násilia páchaného na deťoch a načrtnúť spôsoby na jeho eliminovanie. Priložený zoznam literatúry, odkazov na rôzne linky a iné brožúry slúži ako ďalšia pomôcka.

Na internetovej stránke www.rb.se/eng nájdete samostatnú publikáciu určenú pre deti vo veku 7 až 12 rokov pod názvom: „Safe Me and Safe You – Violence is NOT ok“, ktorej autorom je hnutie Save the Children. Oficiálne dokumenty, „Report of the Independent Expert for the United Nations Study on Violence against children“ a túto skrátenú verziu nájdete na nasledovných internetových stránkach:

<p>UNICEF UNICEF House 3 United Nations Plaza New York, New York 10017 USA www.unicef.org</p>	<p>WHO World Health Organisation Avenue Appia 20 1211 Geneva 27 Switzerland www.who.int</p>
<p>OHCHR Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights UNOG-OHCHR 1211 Geneva 10 Switzerland www.ohchr.org</p>	<p>International Save the Children Alliance Second Floor 100 Cambridge Grove London W6 0LE UK www.savethechildren.net</p>
<p>Child Rights Information Network (CRIN) c/o Save the Children 1 St John` s Lane London EC1M 4AR UK www.crin.org</p>	

CHRÁNIME DETI PRED NÁSILÍM

Štúdia o násilí páchanom na deťoch vychádza z nasledovných ideí:

- Násilie voči deťom je protiprávne.
- Deti by mali byť chránené pred násilím rovnako ako dospelí.
- Akákoľvek forma násilia voči deťom sa dá odstrániť.
- Vládni činitelia nesú najvyššiu zodpovednosť za schvaľovanie zákonov na ochranu detí, musia zabezpečiť prístup k vzdelaniu, zdravotnú starostlivosť a sociálnu starostlivosť pre dieťa. Okrem toho musí štát poskytovať primeranú pomoc rodičom pri výchove detí.
- Legislatíva musí prijať také zákony, na základe ktorých bude potrestaný každý, kto akýmkoľvek spôsobom vyvíjal násilie voči deťom.
- Deti sú obzvlášť ohrozené násilím, pretože ešte nedosiahli vek dospelosti. Niektoré sú vystavené zvýšenému riziku na základe svojho pohlavia, rasy, sociálneho pôvodu, postihnutia, či postavenia v príslušnej komunite.
- Dieťa má právo slobodne sa vyjadrovať, pričom sa jeho názorom musí venovať primeraná pozornosť, a to najmä v procese plánovania opatrení na potlačenie násilných foriem správania.

Výsledky štúdie potvrdili hypotézu, že násilie páchané na deťoch je prítomné v každom štáte sveta, v každej kultúre, či sociálnej skupine. Vzdelanie a finančná situácia rodín tu prekvapivo nezohráva žiadnu úlohu. Násilné formy správania voči deťom sa vyskytujú takmer všade. V niektorých štátoch sa násilie voči deťom priam povoľuje, nakoľko je súčasťou tradičných rituálov či slúži ako prostriedok výchovy. Nehľadá sa pritom na skutočnosť, že väčšina ľudí vie, ako je dôležité, aby deti vyrastali v bezpečnom a harmonickom prostredí, v ktorom sa musia akceptovať ich práva.

Štúdia sa na túto skutočnosť snaží poukázať a pokúša sa navrhnúť spôsoby riešenia, ako tieto praktiky zastaviť. Východiskom je myšlienka, že násilie voči deťom nie je povolené, a to aj vtedy, keď ide o praktiky tradičných rituálov či prostriedok výchovy. Avšak sama štúdia násilie nezastaví – aktivity musia vyvíjať vládni činitelia na základe záverov vyplývajúcich zo štúdie.

Každý štát má za povinnosť a dokáže zastaviť násilie voči deťom.

Čo rozumieme pod pojmom „násilie“?

O násilí hovoríme, keď niekto zneužíva svoju silu alebo postavenie za účelom niekoho zámerne poškodiť. Neradíme sem náhodné prípady. Medzi násilné prejavy patria aj rôzne vyhrážky, činy, ktoré môžu niekomu spôsobiť istú ujmu, či ujmu naozaj spôsobili. Ide o znevažovanie postojov, ohrozovanie zdravia či blaha dotyčnej osoby či neprimerané narážky na telesné proporcie jedinca. Ako násilný čin charakterizujeme napr.: aj rôzne zranenia, ktoré si spôsobujú ľudia sami, vrátane samovraždy.

Skryté formy násilia (často neohlásené)

Vládni činitelia sa už dávno zhodli na tom, že deti je potrebné chrániť pred všetkými formami násilného správania. No príbehy detí a výsledky výskumov ukazujú, že vládami učené kroky neboli dostatočné a určité formy násilia sa stále nedostali do povedomia obyvateľstva:

- Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) odhadla, že v roku 2002 bolo celosvetovo usmrtených až 53 000 detí.
- Výsledky prieskumov vo viacerých štátoch sveta ukázali, že približne 20 až 65 percent školopovinných detí sa stalo obeťami verbálneho či fyzického zavražďovania.
- WHO odhadla, že približne 150 miliónov dievčat a 73 miliónov chlapcov pod 18 rokov boli v roku 2002 nútení k sexuálnym aktivitám alebo sa stali obeťami iných foriem sexuálneho násilia.
- Približne 100 miliónov dievčat a 140 miliónov žien muselo celosvetovo podstúpiť istú formu ženskej obriezky. V severnej Afrike, Egypte a Sudáne musia túto procesiu každý rok podstúpiť približne 3 milióny dievčat a žien.
- Svetová organizácia práce (ILO) odhadla, že v roku 2004 bolo celosvetovo v pracovnom pomere asi 218 miliónov detí, z toho 126 miliónov vykonávalo život ohrozujúcu prácu. Podľa odhadov pracovalo približne 5,7 milióna detí pod nátlakom (nútené a verejnoprospešné práce), 1,8 milióna detí pracovalo ako prostitúti či v pornografickom priemysle, 1,2 miliónov detí sa stalo obeťami obchodovania s ľuďmi.

Násilie voči deťom má viaceré formy. Existuje veľa príčin, prečo mnohé prípady zostávajú utajené. Má to viaceré dôvody:

- **strach** – mnoho detí sa bojí ohlásiť násilné činy. Niekedy o týchto prípadoch vedia dokonca i členovia rodiny, no prípady neohlásia, lebo páchatelmi sú neraz stávajú iní rodičia, policajti, šéfovia či predstavení komunit a by mohli opätovne ublížiť.
- **stigmatizácia** – deti sa obávajú, že ak sa ostatní dozvedia o násilnom čine, budú ich obviňovať alebo sa dostanú do izolácie. V niektorých častiach sveta kladú niektoré komunity, ba dokonca členovia vlastnej rodiny vinu znásilnenému dievčaťu a obviňujú ho z privolania nešťastia na rodinu.
- **„normál“** – niekedy sa násilné formy správania berú ako „štandardný“ spôsob riešenia problémov, najmä ak ide o tzv. výchovný prostriedok alebo o jednu z foriem zavražďovania, či sexuálneho obťažovania.
- **neohlásené prípady** – deti či rodičia v niektorých prípadoch nedôverujú úradom alebo jednoducho neexistuje orgán, ktorý by v prípade výskytu násilia zodpovedne zakročil.
- **chýbajúce záznamy** – hoci sa o násilných činoch hovorí, často sa nerobia žiadne záznamy, aby nebolo možné zdokumentovať ich rozsah. Ide o bežnú prax v zariadeniach ako je väzenie, iné nápravné zariadenia, či sirotince.

Ako vplýva násilie na deti?

Násilie má na deti veľký vplyv a jeho následky možno pozorovať v správaní detí po dlhé roky. Medzi možné príčiny patria:

- zdravotné problémy ako napr.: poruchy vo vývine mozgu, rôzne telesné zranenia, modriny a zlomeniny.
- problémy v komunikácii s inými.
- problémy s učením.
- problémy s vyjadrovaním vlastných pocitov, aby boli zrozumiteľné aj pre druhých.
- duševné ochorenia, vrátane anxiózných stavov, depresí, záchvatov agresie, či dokonca myšlienky na samovraždu.
- rizikové správanie – požívanie drog či predčasný sex.

Deti sú menej náchylné dlhodobo trpieť následkami násilného správania, ak žijú v rodinnom prostredí plného lásky a pocitu bezpečia, keď majú priateľov, ktorí im môžu poskytnúť podporu a nenabádajú ich konať protiprávne či robiť nebezpečné veci, napríklad drogovať.

Kde sa najčastejšie stretávame s násilím?

Výsledky štúdie ukázali, že deti sa najčastejšie stávajú svedkami násilia v týchto situáciách:

- v domácom prostredí
- v škole či inom vzdelávacom zariadení
- v zariadeniach, ako napríklad sirotince, detské domovy; vo väzení či v nápravno-výchovných zariadeniach
- na pracovisku
- v komunitách

Čo s tým?

Existujú nástroje, ktoré slúžia na potlačenie násilia voči deťom, či už v domácom prostredí alebo inde. Deti sa menej pravdepodobne stanú obeťami násilného správania, ak ich rodičia vedia, ako sa správa dobrý rodič, ako sa buduje silné puto so svojím dieťaťom a ako vychovávať bez použitia násilných praktík. Násilné správanie v školách sa dá odstrániť zadefinovaním presných pravidiel správania sa pre pedagogických pracovníkov a pre žiakov, kde násilie a diskriminácia nemajú miesto. V komunitách, kde nie sú prejavy diskriminácie a nehrozia žiadne konflikty, žijú deti a dospelí v pokoji.

Existuje veľa spôsobov, ako sa dá zastaviť páchanie násilia voči deťom, no nejde všade o bežnú prax. Z tohto dôvodu sú uvedené príklady účinné iba v niekoľkých prípadoch. Deti sa stávajú obeťami násilného správania takmer denne, a v rôznych situáciách. Preto je potrebná neustála podpora zo strany všetkých vládnych činiteľov sveta, aby sa im spoločnými silami podarilo úplne odstrániť akékoľvek násilie voči deťom.

Keď plánujeme opatrenia na zastavenie násilia páchaného na konkrétnom dieťati je potrebné zvážiť všetky rozhodnutia súvisiace s predmetným prípadom, aby v konečnom dôsledku sledovali záujmy poškodeného dieťaťa. Znamená to, že je dôležité zastaviť násilné správanie voči dieťaťu a zohľadniť jeho následky, no zároveň je potrebné mať na mysli aj to, aby sme neurobili niečo, čo celú situáciu zhorší.

Násilné formy správania vyskytujúce sa v rodine často považujeme za niečo, čo je „privátna vec“. Nezainteresovaní sa neradi miešajú do vecí, ktoré sa ich netýkajú, rešpektívne nechcú robiť okolo nich rozruch. Avšak práva dieťaťa na dôstojnosť, blahobyt a rešpekt nekončí za zatvorenými dverami jednej domácnosti. Vládni činitelia nesú zodpovednosť za bezpečný vývoj dieťaťa, či vyrastá v rodine alebo mimo svojho domova. Ďalej sa dočítate o opatreniach, ktoré sa vykonali na základe výsledkov štúdie a o jednotlivých plánoch do budúcnosti.

AKÉ SÚ VÝSLEDKY ŠTÚDIE? HLAVNÉ ODPORÚČANIA

Tieto odporúčania sa vzťahujú na všetky prípady výskytu násilia voči deťom. Existujú aj iné návrhy na zastavenie domáceho násilia; násilia v školách, v ústavoch a nápravno-výchovných zariadeniach, na pracovisku i v komunitách.

Štúdia prezentuje rôzne dôležité odporúčania pre vládnych činiteľov, ktoré majú podporiť boj proti násiliu a objasniť jeho hlavné príčiny. Opatrenia majú pochádzať zo strany štátu alebo jednotlivcov. Zaujímavé sú i návrhy, ako každý jednotlivec môže kedykoľvek participovať v procese minimalizovania násilných činov.

1. Vládni činitelia by sa mali viac angažovať v procese zastavenia násilia voči deťom.

Každý štát by mal podniknúť náležité opatrenia na zastavenie násilia voči deťom. Zainteresované strany by si mali uvedomiť, že spoločnými silami musia zastaviť násilie páchané na deťoch v každej krajine sveta. Všetky aktivity majú mať presne naplánované a usporiadané do časového harmonogramu. Odporúča sa, aby si každá vláda sama určila nástroje na kontrolu dodržiavania časového harmonogramu, a na vyhodnotenie účinnosti aktivít. Aktivity by mali byť v súlade s medzinárodným právom a všeobecnými dohodami na ochranu práv dieťaťa (pozri odporúčanie č. 12). Súčasťou časového harmonogramu má byť finančný rozpočet.

2. Zákaz násilia voči deťom má ustanoviť legislatíva.

V legislatíve má byť presne zadefinované, že všetky formy násilia voči deťom sú protiprávne. Predmetné zákony majú byť súčasťou občianskeho zákonníka. Mali by sa vzťahovať na zákaz fyzického trestania, neškodných tradičných rituálov ako sú napríklad nútené sobáše, ženská obriezka, tzv. čestné vraždy a sexuálne násilie. Dodržiavanie týchto zákonov musí podliehať prísnej kontrole.

Výbor pre práva dieťaťa publikoval špeciálnu správu (General Comment No. 8), ktorou prehlásil akékoľvek fyzické trestanie detí za protiprávne. Všetky vlády musia tomuto nariadeniu venovať náležitú pozornosť.

Sústrediť sa treba na skutočnosť, aby žiaden jedinec vo veku do 18 rokov nebol odsúdený na trest smrti či doživotie.

3. Vládni činitelia musia venovať zvýšenú pozornosť prevencii násilia voči deťom.

Dôkladne sa musí prehodnotiť prerozdelenie finančných prostriedkov, aby sa vynakladali v prvom rade na aktivity, ktoré pomôžu eliminovať násilné správanie, než na odstraňovanie jeho následkov. Podstatné pritom je, aby sa nerobili opatrenia až po výskyte násilného činu. Dôležitá je v prvom rade prevencia.

Hlavným cieľom projektov má byť pátranie po príčinách násilného správania a hľadanie spôsobov, ako mu predchádzať. Napríklad by mala byť poskytnutá pomoc deťom, ktoré žijú oddelene od svojich rodičov či iných rodinných príslušníkov alebo jedincov, kde jeden člen rodiny je závislý na drogách či alkohole. Pomocnú ruku potrebujú aj deti z chudobných rodín. Veľmi dôležité je vyrovnať rozdiely v zaobchádzaní s mužmi a ženami, chlapcami a dievčatami, ktoré sú častou príčinou vzniku násilia. Uvedomiť si treba aj to, aby sa v domácnostiach či komunitách nenachádzali zbrane.

4. Vládne orgány musia usporadúvať rôzne kampane za zastavenie násilia voči deťom a prehlásiť ho za protiprávne. Súčasťou týchto kampaní majú byť aj odporúčania, ktoré musia ľudia dodržiavať, keď chcú navzájom spolu dobre vychádzať.

Kampane sa musia zamerať na zmenu tradičných spôsobov myslenia, kde sa násilie voči deťom považuje za prirodzenú prax vo výchove. Násilie páchané na deťoch musí zakázať legislatíva. Rovnako je dôležité, aby každý poznal práva dieťaťa, vrátane detí.

Spoločnosť – vrátane detí, rodičov a personálu pracujúceho s deťmi sa musí naučiť, ako vyriešiť problémy pokojnou cestou, a ako ochrániť deti v prípade násilného správania. Treba neustále prízvukovať, že fyzické násilie voči dospelým je neprípustné, a tak nie je dovolené ani voči deťom. Vládou sponzorovaná osвета má dostať do povedomia ľudí informácie, že fyzické násilie je spoločensky neprijateľné. Ľudia sa navzájom majú naučiť nenásilne komunikovať, a to najmä s deťmi. Každý musí pochopiť, ako je násilie a jeho následky pre deti nebezpečné. Dospelí sa musia naučiť vychovávať deti bez použitia násilia. Zároveň je potrebné zmeniť vžitú názory o „vhodnom“ správaní sa chlapcov

a dievčat, predovšetkým keď súčasťou týchto foriem správania je násilie a považuje sa za niečo prirodzené. Do tejto kategórie patria už spomínané tradičné rituály ako napríklad nútené sobáše dievčat.

Kampane by sa mali šíriť aj prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov (napr.: tlač, televízia, rozhlas). Mali by však prebiehať na základe určitých pravidiel, a to hlavne, aby sa nenarušilo súkromie poškodených detí: nemali by sa napríklad zverejňovať fotografie dievčat, kde sú pozorovateľné podrobnosti sexuálnych zločinov, či udávať osobné údaje dieťaťa, ak sa robí reportáž o spáchanom násilnom čine.

5. Personál pracujúci s deťmi musí absolvovať školenie o zastavení násilného správania voči deťom.

Každý pedagóg a vychovávateľ detí musí vedieť, ako zastaviť násilné správanie voči deťom. Týka sa to učiteľov, vychovávateľov, zdravotníckych pracovníkov, sociálnych kurátorov, príslušníkov policajných zborov, personálu v sirotincoch, vo väzení a v nápravno-výchovných zariadeniach, predstavených v komunitách, náboženských predstaviteľov a zamestnancov médií.

Každý musí poznať práva dieťaťa a spôsoby, ako predchádzať násiliu. Každý člen personálu pracujúceho s deťmi by mal postupovať podľa presne stanovených metodických pokynov. Musia si uvedomiť, že násilné správanie voči deťom je neprípustné a zároveň sa musia naučiť spravodlivo sa správať k deťom. Prezentácia práv dieťaťa by mala byť súčasťou každej profesie. Dôkladnejšie školenia by absolvovali všetci tí, ktorí pracujú s deťmi.

6. Legislatíva má zabezpečiť pomoc a podporu deťom, ktoré sa stali obeťami násilných činov.

Vládni činitelia by mali schváliť také zákony, na základe ktorých bude deťom, poškodeným násilným činom, poskytnutá zvýšená pozornosť a podpora. Pedagogickí pracovníci a sociálni kurátori musia poznať nástroje, na základe ktorých budú deťom schopní poskytnúť pomoc a podporu, predovšetkým v stavoch núdze. Ak sa deti budú musieť zúčastniť na súdnom procese, mal by im byť pridelený vyškolený asistent – ide o právnik a či advokáta, ktorému budú deti môcť úplne dôverovať. Výchova a vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, sociálne služby a právny systém by sa mal plánovať tak, aby zohľadňoval potreby detí.

7. Deti by sa potrebujú naučiť vyjadrovať svoje potreby.

V Dohovore o právach dieťaťa nájdeme článok č. 12, v ktorom sa hovorí, že „dieťa má právo slobodne sa vyjadrovať o všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom detí musí venovať primeraná pozornosť zodpovedajúca ich veku a úrovni“. Vládni činitelia by mali vyvinúť špeciálne úsilie aktívnemu načúvaniu potrebám detí a rešpektovať ich názory v procese prevencie násillia. V ňom zohrávajú deti kľúčovú úlohu a všetky zainteresované strany by mali túto skutočnosť brať na vedomie. Do

popredia by sa mali dostať projekty sledujúce najvyššie záujmy detí, ktoré sa budú zaoberať problematikou násilia.

8. Legislatíva má zjednodušiť proces ohlasovania prípadov násilia voči deťom.

Zákony by mali zjednodušiť podávanie oznámení na porušovanie práv dieťaťa. Deti i dospelí by mali vedieť, kam sa majú obrátiť v prípadoch násilného správania, a že následné procesy budú nápomocné a neublížia im ešte viac. Musia sa cítiť bezpečne a dôverovať úradom, aby raz neľutovali, že násilný čin oznámili. Vztahuje sa to hlavne na zariadenia, akými sú sirotinice, väzenie či nápravno-výchovné zariadenia, aby deti mohli slobodne vyjadriť svoje skúsenosti s násilím, ktorého obeťami sa stali, mimo zariadenia v ktorom žijú.

Ohlasovanie prípadov násilného správania môžu urobiť deti samé, ale aj ich rodičia či pestúni, pedagogickí pracovníci, lekári, zamestnanci nemocníc, sociálni kurátori, neziskové organizácie zaoberajúce sa právami dieťaťa, príslušníci policajného zboru alebo zamestnanci vo väzení.

V každom štáte by mala fungovať linka dôvery, na ktorú budú môcť deti alebo dospelí nahlasovať prípady násilného správania. Pracovníci linky dôvery by mali byť dostatočne empatickí, mali by sa vyznať v problematike násilia a byť schopní poskytnúť patričnú pomoc a podporu. Rovnakým spôsobom by sa mal využívať aj internet.

9. Legislatíva má zaručiť potrestanie každého pôvodcu násilia.

Zákony by mali potrestať všetkých, ktorí sa dopustia násilného činu na deťoch. Deti a detské spoločenstvá musia prvotne dôverovať polícii a súdom, kým sa odhodlajú ohlásiť násilný čin. Občanov je potrebné uistiť, že v legislatíve platia zákony, ktoré potrestajú každého, kto sa takýchto činov dopustí. Kto sa raz dopustí násilia voči deťom (vrátane fyzického a sexuálneho), nemal by viac pracovať s deťmi.

10. Legislatíva má zohľadňovať rozdiely v páchaní násilia voči chlapcom a dievčatám.

Chlapci a dievčatá nie sú rovnakou mierou vystavení násiliu. Súvisí to so spôsobom výchovy a rozdielnymi pohlavnými znakmi. Každý občan musí poznať práva dievčat a žien a všetci – chlapci a dievčatá, muži a ženy – majú mať v spoločnosti rovnaké práva. Súčasťou plánovania aktivít na zastavenie násilia by malo byť aj zrovnoprávenie postavenia chlapcov a dievčat v spoločnosti a prijatie zákona, že násilie akéhokoľvek druhu je neprípustné.

Čoraz viac dievčat sa stáva obeťami sexuálneho násilia, násilia zo strany svojich partnerov či manželov, a v niektorých oblastiach sveta aj obeťami bolestivých tradičných rituálov alebo zanedbávania, pretože sú ženského pohlavia. Chlapci sa častejšie stávajú obeťami krutého šikanovania zo strany ostatných chlapcov, či na základe členstva v rôznych gangoch.

11. Vládne organizácie musia zhromažďovať informácie a skúmať problematiku násilia.

Vládni činitelia majú za povinnosť dbať o pravidelné zhromažďovanie informácií o násilí voči deťom. Aj tie menej dôležité správy sú potrebné na pochopenie toho, čo sa vlastne deje a čo je potrebné urobiť na zastavenie a prevenciu násilia.

Každý štát má zriadiť centrum národných meraní – stredisko, kde sa budú zaznamenávať všetky prípady násilia voči deťom spáchané v danom štáte. Verejnosť bude pravidelne informovaná o výsledkoch a úspešnosti kampane.

Každé dieťa sa musí zapísať do matriky hneď pri narodení. Ak v štáte neexistujú matriky, je pre úrady veľmi komplikované zistiť totožnosť dieťaťa a poskytnúť mu ochranu pred násilím (napr.: únos za účelom práce do zahraničia, nútené sobáše). Úrady musia robiť záznamy aj o deťoch bez rodičov, ktoré sú umiestnené v náhradnej starostlivosti či deťoch vyrastajúcich v nápravno-výchovných zariadeniach. Odporúča sa zaznamenávať údaje o pohlaví, veku, bydlisku, vzdelaní a sociálnom pôvode dieťaťa. Tieto informácie pomôžu identifikovať a vyhodnotiť mieru ohrozenia dieťaťa voči násiliu.

Úrady by mali viesť register prípadov násilného správania. Zároveň je potrebné robiť prieskum (rozsiahle štúdie), ktoré by zmapovali prípady výskytu násilného správania medzi deťmi a u dospelých jedincov. Výskum sa má dotknúť všetkých sfér (rodina, škola, pracovisko, výchovné zariadenia, komunity) a majú sa na ňom zúčastniť deti aj rodičia. Najúčinnjšou a najvhodnejšou výskumnou metódou je interview. Pozornosť by sa mala venovať aj skupinám chlapcov a dievčat, ktoré sú najviac vystavené násiliu.

12. Vládni činitelia musia zabezpečiť aktivity na zastavenie násilia, ktoré vyplývajú z podpisu medzinárodných dohôd.

Dokument rady OSN *Dohovor o právach dieťaťa* definuje dôležité pravidlá pre ochranu detí pred násilím. Poznáme i ďalšie medzinárodné dohovory, ktorých prioritou je zastavenie násilia. Vlády väčšiny štátov tieto dohody už ratifikovali – znamená to, že sa zaviazali plniť pravidlá zadané v Dohovore o právach dieťaťa – a zároveň i tie, ktoré sa doteraz nedodržiavali.

Legislatíva jednotlivých štátov má byť v súlade s vyhláseniami v dohovore, aby zákony garantovali najvyššiu možnú mieru ochrany detí a dodržiavali ich v každodennej praxi.

Vlády niektorých štátov musia ešte ratifikovať Konvenciu proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu. V súčinnosti s touto konvenciou môžu experti pravidelne navštevovať väzenie a nápravno-výchovné zariadenia s cieľom monitorovať mieru ochrany detí pred násilím.

Dohovor o právach dieťaťa je jednou z medzinárodných zmlúv. Boli ratifikované aj iné špecifické zmluvy. Štúdiá o násilí páchanom na deťoch odporúča, aby legislatíva jednotlivých štátov prevzala všetky články v nej uvedené, vzťahujúce sa na ochranu detí. Medzi ďalšie medzinárodné dohovory o ochrane detí patria:

- *Konvencia o eliminácii všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW)*, ktorá chráni ženy a dievčatá pred nerovným zaobchádzaním a násilím.
- *Konvencia č. 138 a č. 182 (Medzinárodná organizácia práce /ILO/)* pomáhajú chrániť pred nelegálnou prácou a život ohrozujúcim pracovným prostredím, zákazom pracovať deťom do 18 rokov.
- *Konvencia OSN pre boj s nadnárodným organizovaným zločinom a Protokol o prevencii, potlačení a potrestaní obchodovania s ľuďmi, najmä ženami a deťmi* chránia deti pred odňatím z rodiny za účelom vykonávania málo ohodnotenej práce, prostitúcie či nútených sobášov.
- Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu potvrdzuje, že každý, kto sa dopustí násilného činu na deťoch nesmie zostať nepotrestaný a platí to aj pre zločiny spáchané v krajinách mimo trvalého pobytu páchatel'a.

Podrobnejšie informácie o Konvenciách nájdete v slovníku pojmov.

Vládni činitelia jednotlivých štátov musia v procese adjustovania odporúčaní medzinárodných konvencií do národnej legislatívy spolupracovať s Orgánmi na monitorovanie zmlúv pri Rade OSN. Tieto orgány budú nápomocné pri koncipovaní zákonov a špecifických noriem na ochranu detí pred násilím. Už platnú legislatívu je potrebné prehodnotiť a doplniť o spomínané upravené normy.

V nasledujúcej kapitole sa budeme podrobnejšie zaoberať problematikou násilia v situáciách, ktoré špecifikuje štúdia – v rodine, v škole, vo výchovných zariadeniach, na pracovisku, v komunitách.

KDE SA NAJČASTEJŠIE STRETÁVAME S NÁSILÍM VOČI DEŤOM? RODINA

Rodina má byť miestom, kde sa každý jedinec cíti bezpečne a stane sa jej plnohodnotným členom. Strach tu nemá miesto.

Dohovor o právach dieťaťa jasne definuje, že štát musí chrániť dieťa pred všetkými formami zlého zaobchádzania zo strany rodičov alebo iných osôb, zodpovedných za výchovu detí.

Rodina je prirodzeným zázemím pre každého jej člena, najmä však pre deti, kde sa má cítiť bezpečne a pod ochranou dospelých. No pre mnoho detí na svete, rodina nie je bezpečným miestom. Násilie v rodinách sa často zatajuje a prebieha v skrytej forme. Dokonca i keď sa deti odvážia hovoriť o týchto problémoch, dospelí takéto prejavy zväčša poprú.

„Týmito rukami ma mama drží, stará sa o mňa – to je to, čo mám rada...
no tými istými rukami ma mama bije – to nenávidím“.
Dievča, Východná Ázia

Aké formy domáceho násillia poznáme?

- **Násillie páchané na novorodencoch:** môže zanechať dlhodobé následky na zdraví, či zapríčiniť dokonca smrť dieťaťa. Niektorí si ani len neuvedomujú, že ak s bábätkom začnú triasť, môžu mu spôsobiť poranenie mozgu, či ho usmrtiť.
- **Fyzické násillie:** väčšina foriem fyzického násillia nespôsobuje dlhodobé zranenia. Často sa používa ako výchovný prostriedok. Tvrdá výchova a tresty sú známe na celom svete. Deti by boli radšej, kedy sa disciplína dala dosiahnuť bez fyzických trestov a ponižovania. Iba v 16 štátoch sveta platí legislatíva zakazujúca akékoľvek formy násillia vo výchove.
- **Citové vydieranie:** popri fyzickom násillí sa často stretávame s prípadmi citového vydierania, ktoré má slúžiť na potrestanie dieťaťa. Urážky, používanie prezývok, vyhrážky, opustenie či zavrnutie dieťaťa sú tiež prejavom násillia.
- **Nedbalosť:** nastáva v prípade, keď rodina nedbá o zabezpečenie potrieb dieťaťa a nechráni ho pred možným nebezpečenstvom. Dievčatá a postihnuté deti sa stávajú hlavným terčom zanedbávania starostlivosti.
- **Sexuálne násillie:** deti sú nútené k sexuálnym aktivitám, stávajú sa obeťou sexuálneho obťažovania či dotýkania, ktoré im spôsobuje nepríjemné pocity. Aktérmi týchto činov sú zväčša muži a chlapci. Chlapci a dievčatá sa stretávajú so sexuálnym násillím najčastejšie doma, najmä zo strany mužov. Asi 21 percent dievčat sa stalo obeťami sexuálneho násillia do dovŕšenia 15 rokov.
- **Nútené sobáše:** 82 miliónov dievčat sveta uzatvára manželstvo pred dovŕšením 18 rokov. Niektoré sú dokonca maloleté a rodiny ich nútia vydať sa za starších mužov. Stávajú sa tak obeťami násillia, vrátane sexuálneho.
- **Násillné tradičné rituály:** niektoré rituály sú plné násillia voči deťom:
1. ženská obriezka, celosvetovo asi 140 miliónov dievčat a žien sa podrobilo znetvoreniu genitálií.

2. zjazvovanie, vypaľovanie, zapaľovanie a ostatné bolestivé techniky, používané na zdobenie tela
3. násilné rituály vstupu do radov dospelých – nútenie chlapcov a dievčat robiť násilné skutky, či podrobiť sa násiliu, aby mohli vstúpiť do radov dospelých
4. čestné vraždy, keď muži zabíjajú dievčatá pod rúškom zachovania „rodovej cti“ v prípadoch mimomanželského sexu, či odmietnutia rodičom vyvoleného partnera
5. niektoré deti sú často obviňované z „bosoráctva“ a rodičia sa o nich prestávajú starať, či sú neraz zneužívané alebo dokonca zavraždené; iné sa stávajú obeťou „bosoráckych“ rituálov

• **Domáce násilie:** približne 275 miliónov detí sa celosvetovo stáva svedkom násilia, ktoré sa odohráva medzi rodičmi. Tieto formy násilia zanechávajú následky na správaní sa detí, ich somatickom a psychickom vývine a v nemalej miere sa tak formujú modely správania sa dieťaťa v dospelom veku. V rodinách, kde sa stretávame s násilím páchanom na ženách, je často prítomné aj násilie páchané na deťoch.

Rodičia, nevlastní rodičia, opatrovatelia, súrodenci, príbuzenstvo a ostatné subjekty, ktoré sa starajú o deti, sú zodpovedné za prejavy násilia voči deťom.

Kto sa stáva obeťou domáceho násilia?

Násiliu je vystavené prakticky každé dieťa, z bohatej či chudobnej rodiny, každého sociálneho pôvodu, či v každom veku. Fyzické tresty sú rozšírené po celom svete. Batolaťá, no i staršie deti rodičia alebo pestúni bijú.

Dievčatá sa častejšie stávajú obeťami sexuálneho násilia, no nie je zriedkavé ani u chlapcov. Dievčatá sa neraz musia podrobovať bolestivým rituálom. V niektorých oblastiach sveta prežije viac chlapcov následky zanedbanej výchovy a násilného správania než dievčat. Postihnuté deti sú rovnako ohrozené násilným správaním a rodičia ich často opúšťajú.

Násilie často vzniká iba preto, že rodičia ho považujú za dôležitý prostriedok vo výchove detí, alebo jednoducho nepoznajú iné, vhodnejšie spôsoby výchovy.

Čo je potrebné proti tomu urobiť?

Za výchovu detí by mali vždy niesť zodpovednosť dospelí a štát musí poskytovať primeranú pomoc rodičom pri výchove detí nasledovne:

- zabezpečiť podporu rodičom a vychovávateľom detí. K tomu je potrebné zaručiť kvalitnú zdravotnú starostlivosť a vzdelávanie, rodičom poskytnúť dobre platené zamestnanie, aby zarábali dostatok peňazí pre svoju rodinu. Rodičia by mali vedieť, na koho sa môžu obrátiť pri výchove svojich detí. Lekári a zdravotní personál by mali pravidelne navštevovať rodiny novorodencov a kontrolovať zdravotný stav dieťaťa.

- podporovať tie rodiny, kde sa vyskytnú určité problémy, napríklad: pomoc rodinám, kde chýba otec či matka, rodinám z etnických skupín alebo diskriminovaným rodinám, či rodinám, ktoré vychovávajú postihnuté deti.
- zabezpečiť podporu a pomoc rodinám, poskytnúť im informácie o vytváraní rodinného prostredia bez prejavov násilia. Obaja rodičia by mali dostať príležitosť zúčastniť sa seminárov o pokojnom riešení problémov a primeranom správaní sa v konfliktných situáciách, a mali by sa zároveň dozvedieť o rovnosti práv pre chlapcov a dievčatá. Informovať treba i o jednotlivých vývinových štádiách dieťaťa a o potrebe rešpektovať ich názory s pribúdajúcim vekom.

KDE SA NAJČASTEJŠIE STRETÁVAME S NÁSILÍM VOČI DEŤOM? ŠKOLA

Prostredie školy má byť bezpečné, v centre záujmu má stáť dieťa: všetky deti majú právo na vzdelávanie bez prejavov násilia.

Dohovor o právach dieťaťa, v článku 28 jasne definuje, že dieťa má právo na vzdelanie a disciplína v školách musí byť v súlade s právami dieťaťa a jeho dôstojnosťou. Škola, kde sa dieťa necíti v bezpečí, nie je vhodným miestom na výchovu.

Vo väčšine štátov strávia deti v škole viac času, než v iných zariadeniach mimo domova. Škola takto zohráva významnú úlohu v ochrane detí pred násilím.

No v školách sa často stretávame s fyzickým násilím ako prostriedkom výchovy. Pedagogickí pracovníci sa správajú voči deťom kruto, ponížujú ich, fyzicky ich zneužívajú, nie sú vzácne ani prípady sexuálneho násilia. Správajú sa tak v domnienke, že deti sa budú lepšie učiť alebo len učiteľia chcú demonštrovať svoju silu. Násilná výchova vyvoláva v deťoch strach, ale ich vlastnú iniciatívu nerozvíja. Zvyknú si na skutočnosť, že násilie je tou správnou cestou pri riešení konfliktných situácií, no nenaučia sa vážiť si hodnoty ako tolerancia a spravodlivosť. Rovnako môžu mať zlý pocit zo seba samých.

Násilné formy správania sa medzi deťmi neberieme dostatočne vážne. Vo väčšine krajín neexistuje legislatíva, ktorá by chránila školopovinnú mládež pred diskrimináciou.

Aké formy násilia sa vyskytujú v školách?

- **Násilie zo strany vyučujúcich:** učiteľia praktizujú fyzické násilie ako formu pokarhania žiakov napríklad, ak sa dôkladne nepripravili na vyučovanie. 106 štátov ešte stále neschválilo zákony zakazujúce fyzické násilie v školách.
- **Kruté zaobchádzanie a ponížovanie zo strany vyučujúcich:** učiteľia môžu kričať na žiakov, či ich volať prezývkami
- **Fyzické a psychické šikanovanie zo strany spolužiakov:** žiaci môžu biť alebo tyranizovať mladších spolužiakov. Ide prevažne o verbálne formy násilného správania – osočovanie, či používanie prezývok – no ani fyzické násilie nie je zriedkavé. Štúdiou sa zistilo, že celosvetovo sa v škole stalo obeťou šikanovania asi 60 percent detí.
- **Sexuálne násilie a násilie na základe pohlavných znakov:** dievčatá sa stávajú obeťami verbálnych narážok, zneužívania alebo znásilnenia v budove školy, či cestou do školy väčšinou zo strany učiteľov a/ alebo spolužiakov. Násilie sa často týka aj homosexuálne a bisexuálne orientovaných jedincov, či transsexuálov.

Kto sa stáva obeťou násilia v školách?

Násilné správanie v školách sa vyskytuje v ktoromkoľvek ročníku. Dokonca v najnižších ročníkoch sa stretávame s niektorými formami násilného správania, deti sa medzi sebou bijú, no neraz sa takto správajú voči deťom i učiteľia.

Chlapci sa často sťažujú na fyzické násilie a na ponižovanie, či zlé zaobchádzanie zo strany učiteľov. Dievčatá zažívajú rovnaké situácie, no stávajú sa častejšie obeťami sexuálneho násilia, zneužívania alebo znásilnenia učiteľmi či spolužiakmi. Strach pred týmito formami správania zapríčiňuje, že viaceré dievčatá radšej nechodia do školy.

Šikanovanie a používanie prezývok sú rozšírené na celom svete. Obzvlášť ohrozené sú postihnuté deti, príslušníci etnických skupín, homosexuálne orientovaní jedinci alebo sa násilie objavuje kvôli výzoru obeť.

Čo je potrebné proti tomu urobiť?

Škola má byť miestom, kde sa deti vzdelávajú bez násilia. Dieťa sa tu má cítiť bezpečne a príjemne. Majú sa naučiť poznať svoje práva. Škola ich má naučiť, že násilie nie je akceptovateľné a dôležité je naučiť sa žiť v mieri a pokoji. Vláda by mala učiniť nasledovné opatrenia:

- zabezpečiť, aby každá škola mala schválený školský poriadok pre správanie sa pedagogického zboru a žiakov, ktorý zakáže násilné správanie a nariadi odporúčania pre správanie sa v budove školy. Akákoľvek diskriminácia, vrátane sexuálnej sa musí zakázať.
- organizovať semináre a školenia pre pedagogický zbor a rodičov na problematiku nenásilnej výchovy, bez použitia vyhrážok a ponižovania.
- zabezpečiť šírenie názorov, vedomostí a zručností o nenásilnom spôsobe života žiakov a o potrebe zvládnuť a vyriešiť každý konflikt zakladajúci sa na násilnom správaní. Atmosféra v škole má byť pokojná, bez prejavov násilia a v popredí má byť rešpekt voči každému jednotlivcovi.
- zabezpečiť vyučovanie práv dieťaťa a myšlienok Dohovoru o právach dieťaťa nenásilnou formou.

KDE SA NAJČASTEJŠIE STRETÁVAME S NÁSILÍM VOČI DEŤOM? VÝCHOVNÉ ZARIADENIA

Štúdia sa zaoberala násilím voči deťom, ktoré vyrastajú bez rodičov alebo sa ocitli v ústavnej starostlivosti. Ide o prípady detí, o ktoré sa rodina nedokázala viac postarať alebo sa rodičia dostali do problémov so zákonom. V tejto časti sa najskôr budeme zaoberať deťmi, o ktoré sa rodiny nedokázali viac postarať.

SIROTINCE, DETSKÉ DOMOVY A INÉ VÝCHOVNÉ ZARIADENIA.

Výchovné zariadenia sú také inštitúcie, kde deti žijú v skupinách a starajú sa o ne dospelí, ktorí nie sú členmi ich vlastných rodín. Sirotince či detské domovy patria medzi štátne organizácie.

Štátne výchovné zariadenia by mali byť posledným miestom na výchovu detí. Do takýchto zariadení by sa deti mali umiestňovať iba v prípade, ak sa už vyčerpali všetky alternatívne možnosti. Ak sa tam dieťa už raz dostane, malo by sa tam cítiť bezpečne a príjemne.

Článok č. 19 v Dohovore o právach dieťaťa vraví, že štát musí chrániť dieťa pred všetkými formami zlého zaobchádzania zo strany rodičov alebo iných osôb, zodpovedných za výchovu detí a vytvárať vhodné sociálne programy zamerané na prevenciu zneužívania detí a starostlivosť o obeť zneužívania a násillia. V článku č. 20 sa píše, že štát je povinný zabezpečiť zvláštnu ochranu deťom, ktoré stratili rodinné zázemie a zabezpečiť im primeranú náhradnú starostlivosť alebo umiestnenie do vhodného zariadenia. Pri plnení tohto záväzku sa musí brať ohľad na kultúrny pôvod detí.

Podľa štatistík žije na svete asi 8 miliónov detí, ktoré vyrastajú v sirotincoch alebo detských domovoch.

Niektoré z nich boli umiestnené do týchto zariadení preto, že stratili oboch rodičov, no väčšina detí svojich rodičov má. Boli sem umiestnené iba preto, lebo ich rodičia sú chudobní či majú iné problémy, no ide aj prípady násilného správania či sexuálneho násillia. Ak sa nenájde iný vhodný tútor a deti nemôžu zostať v domácom prostredí, ústavná starostlivosť je jediným možným riešením pre dieťa.

Poznáme prípady detí, ktoré boli umiestnené do ústavu z dôvodu diskriminácie. Ako príklad uvádzame deti s postihom. Vyskytli sa dokonca aj také prípady, keď bolo dieťa zámerne umiestnené v ústave na základe príslušnosti k istej minoritnej skupine, aby stratilo kontakt so svojím pôvodným prostredím.

Deti žijúce mimo vlastnej rodiny sa môžu stať obeťami násilného správania zo strany personálu či ostatných detí. Ústavná starostlivosť môže so sebou priniesť prejavy násilného správania, no až 80 percent prípadov detí vôbec neohlásia.

Aké formy násillia sa vyskytujú vo výchovných zariadeniach?

- **Násilie zo strany pedagogického zboru:** násilné správanie sa používa na dosiahnutie poslušnosti detí – má tieto formy: bitka, búchanie hláv o stenu, spútavanie, zamykanie, nevymieňanie spodnej bielizne niekoľko dní. Časté sú aj prípady sexuálneho zneužívania zo strany personálu. 147 štátov ešte stále neschválilo zákony zakazujúce personálu vo výchovných zariadeniach použiť voči deťom fyzické násilie.
- **Násilné správanie „ako liečebná forma“:** niektoré liečebné procedúry môžu byť veľmi násilné, napríklad pacienti psychiatrických liečební dostávajú liečbu elektrickými šokmi v nádeji, že im pomôžu vyliečiť sa.
- **Zanedbávanie výchovy:** deti niekedy nedostávajú potrebnú starostlivosť. Najčastejšie sa obeťami zanedbanej výchovy stávajú postihnuté deti. Vo väčšine ústavov výchova nie je dostatočná, neorganizujú sa žiadne aktivity či vychovávateľia sa k deťom neadekvátne správajú. Nechávajú ich často ležať dlho v posteliach, bez kontaktu s inými ľuďmi. Následkom sú dlhodobé zdravotné a citové problémy.
- **Násilné správanie zo strany detí a mládeže:** môže ísť o fyzické formy, ale časté je aj používanie prezývok, či iné formy ponižovania.

Kto sa stáva obeťou násilia vo výchovných zariadeniach?

Mnoho detí umiestnených vo výchovných zariadeniach je vystavených násiliu. Niekedy je pôvodcom týchto činov samotný personál zariadenia, nakoľko je v zariadení umiestnených príliš veľa detí. Ďalším problémom je nedostatok vyškoleného personálu či finančných prostriedkov potrebných na zabezpečenie kvalitnej starostlivosti. Niekedy je násilie dôsledkom nedostatočne vyškoleného personálu, ktorý nevie, ako sa zachovať v takýchto situáciách a nemá čas a možnosti zlepšiť svoje kompetencie. Riziko vzniku násilného správania stúpa vtedy, ak neexistujú nástroje kontroly pre pracovníkov starajúcich sa o deti v ústavoch. Postihnuté deti umiestnené vo výchovnom zariadení sa častejšie stávajú obeťami zanedbanej výchovy.

ZÁKONY, VÄZENIE A NÁPRAVNO-VÝCHOVNÉ ZARIADENIA

Zatváranie detí do väzenia či umiestnenie do nápravno-výchovných zariadení by malo byť posledným riešením. Deti, ktoré sa dostali do problémov so zákonom by sa mali umiestniť do špeciálnych zariadení, kde by zamestnanci zaručili deťom ochranu pred násilím.

Článok č. 37 v Dohovore o právach dieťaťa hovorí, že s každým dieťaťom, ktoré porušilo zákon, sa musí zaobchádzať s ľudskosťou a úctou k prirodzenej dôstojnosti ľudskej bytosti. Musí byť umiestnené oddelene od dospelých a mať právo udržiavať styk so svojou rodinou a článok č. 40 dodáva, že všade tam, kde je to možné, musí byť vylúčené súdne pojednávanie a uväznenie.

V praxi je bežné, že deti sa do väzenia zvyčajne dostanú, dokonca sú uväznené aj tie deti, ktoré sa dopustili menších priestupkov – a teda nemajú putovať do väzenia, napríklad deti žijúce na ulici. Celosvetovo je asi 1 miliónu detí uprené právo na slobodu. Vo viacerých

štátoch sú deti umiestňované vo väzení s dospelými, a často sú spolu v jednej cele. V niektorých krajinách stále platí trest smrti pre deti do 18 rokov.

Do nápravno-výchovného zariadenia sú deti umiestňované proti svojej vôli. Môže ísť o väzenie, nápravno-výchovný ústav pre mladistvých či detský domov.

V týchto zariadeniach sa deti stávajú svedkami krutého zaobchádzania a sú často zneužívané personálom či spoluväzňami. Naučia sa tak tvrdému a násilnému správaniu. Niektorí si dokonca fyzicky ubližujú a neraz sa medzi sebou zabíjajú.

„Niekedý mám pocit, že jeden deň vo väzení trvá ako jeden rok. No po desiatich dňoch si na to všetko zvyknete a už tak často neplačete“. Chlapec, Stredný Východ.

Aké formy násillia sa vyskytujú v nápravno-výchovných zariadeniach?

- **Fyzické trestanie:** v niektorých štátoch sveta sa deti, ktoré spáchali nejaký zločin, stávajú obeťami fyzického trestania, ako je napríklad bičovanie. Niekde sú dokonca odsúdené na smrť. 31 štátov ešte stále vynáša telesné tresty ako rozsudok prečinov u detí.
- **Násillie zo strany pedagogického zboru:** deti umiestnené vo väzení či v iných zariadeniach sú ohrozené násilným správaním zo strany zamestnancov, či už ide o dozorcov vo väzniciach, policajtov alebo bezpečnostné jednotky. Ide o prípady bitia, zatvárania do osamotených ciel, ignorovania potrieb jedinca a odnímanie stravy za trest. Dievčatá sa zväčša stávajú obeťami sexuálneho zneužívania, hlavne ak dozor vykonávajú muži.
- **Násilné správanie zo strany mládeže a dospelých:** mládež alebo dospelí, ktorí sú spoluväzňami detí, sa neraz dopúšťajú násillia voči deťom (fyzické, verbálne, sexuálne).

Kto sa stáva obeťou násillia v nápravno-výchovných zariadeniach?

Do týchto zariadení sa častejšie dostávajú chlapci. Viacerí z nich sú ohrození násilným správaním, no riziko stúpa aj vtedy, ak je dieťa postihnuté či je príslušníkom menšiny. Riziko násilného správania stúpa aj v prípade fyzicky slabších a mladších detí.

Čo je potrebné proti tomu urobiť?

Za bezpečnosť detí umiestnených v nápravno-výchovných zariadeniach sú zodpovedné úrady, pričom musia dbať aj o to, aby každý jeden zamestnanec bol schopný chrániť svojich zverencov pred násillím. Ďalej je potrebné:

- zabezpečiť, aby deti neboli okamžite umiestňované do nápravno-výchovných zariadení – úrady by mali hľadať iné riešenia, ak má dieťa problémy so zákonmi či nebýva s rodičmi. Je potrebné väčšmi podporovať rodiny a komunity, aby sa výchova detí odohrávala v rodinnom prostredí, napríklad i formou pestúnskej starostlivosti. Batol'atá a malé deti by sa do týchto zariadení nemali nikdy dostať.

- prehodnotiť jednotlivé prípady a tam kde sa to dá, vrátiť dieťa späť do rodiny. K tomu je potrebné vyškoliť personál, ktorý bude nápomocný rodinám a deťom pri návrate do rodiny, bude im schopný poradiť a poskytnúť potrebné informácie. Zvláštnu pozornosť treba venovať deťom z minoritných skupín a domorodých kmeňov a poskytnúť im podporu rešpektujúcu ich kultúrne špecifiká.
- upraviť zákony tak, aby sa niektoré priestupky nepovažovali za trestné činy. Niekedy sa priestupky hodnotia ako trestné len preto, že ich spáchali deti. Inými slovami povedané, deti sú trestané i za skutky, ktoré spáchajú kvôli vlastnému prežitiu či dokonca aj keď sa samé stali obeťou zločinu alebo boli donútené dospelým vykonať nelegálny čin. Ako príklad uvádzame:
 1. *záškoláctvo*
 2. útek z domu
 3. „nekontrolovateľné“ správanie – keď sa deti nesprávajú tak, ako by si to želali ich rodičia či ostatní dospelí
 4. žobranie
 5. predávanie sa na sex
 6. *zberačstvo* – hľadanie predmetov, ktoré môžu predať na blších trhoch či na ulici
 7. *povalačstvo* – bezcieľne sa ponevierať
 8. *potulovanie* – nemať strechu nad hlavou, žiť na ulici
 9. obchodovanie s ľuďmi
 10. konať zlé skutky pod nátlakom dospelého.
- umiestniť dieťa do nápravno-výchovného zariadenia iba v prípade, ak predstavuje hrozbu pre ostatných. Orgány pracujúce s deťmi, ktoré sa dostali do problémov so zákonom, by mali špeciálne vyškoliť svoj personál, aby ich zamestnanci používali iné výchovné metódy, než pri prevýchove dospelých. Metódy výchovy by mali umožniť deťom napraviť svoje chyby v správaní, a zároveň by mali byť alternatívou výchovy v nápravno-výchovných zariadeniach.
- pravidelne monitorovať umiestnenie dieťaťa v nápravno-výchovnom zariadení a vyhodnocovať, či je i naďalej toto umiestnenie potrebné, poprípade navrhnúť lepšiu alternatívu, napríklad vrátiť dieťa späť do rodiny či komunity.
- umožniť deťom bezpečne ohlasovať prípady násilného správania, bez obáv z možného vydierania.
- informovať deti umiestnené v nápravných zariadeniach o ich právach a možnosti slobodne ohlasovať všetky porušenia týchto práv.
- monitorovať nápravno-výchovné zariadenia, či výchova v nich prebieha v súlade s normami, a či zamestnanci absolvujú školenia o výchove detí bez použitia násilia. Kontrolné orgány majú byť nezávislými inštanciami – t.j. nemajú mať kontakt s personálom toho, ktorého zariadenia a majú byť oprávnené vykonávať neohlásené kontroly, vyšetrovať prípady násilného správania a hovoriť s deťmi či personálom osamote.
- podpísať a dodržiavať zásady protokolu Výboru OSN proti mučeniu – medzinárodného dohovoru o zákaze mučenia väzňov. Protokol odporúča vykonávať náhodné kontrolné návštevy v zariadeniach, ktoré majú zhodnotiť dodržiavanie práv detí a chovancov v nápravno-výchovných zariadeniach.

KDE SA NAJČASTEJŠIE STRETÁVAME S NÁSILÍM VOČI DEŤOM? PRACOVISKO

Či už deti pracujú legálne alebo nelegálne, pracovisko by malo byť bezpečným a zdravie neohrožujúcim miestom, bez prejavov násilia.

Dohovor o právach dieťaťa v článku č. 32 vraví, že dieťa má právo na ochranu pred prácou, ktorá ohrozuje jeho zdravie, výchovu alebo rozvoj. Mnoho detí musí dlhé hodiny pracovať z donútenia. Bez práce by nemali dostatok finančných prostriedkov na jedlo a na prespanie. Niekedy ich nútia pracovať vlastní rodičia či iní dospelí.

Deti najčastejšie pracujú na poli, v továrňach, baniach, na ulici, na trhoch, v obchodoch, baroch, vo verejných domoch, v doprave a v domácnostiach. Niektorí musia pracovať na miestach, ktoré ohrozujú ich zdravie a bezpečnosť. Často musia vykonávať nelegálnu prácu – detskú prostitúciu, či v pracovať pornografickom priemysle. Dievčatá do 16 rokov najčastejšie pracujú v domácnosti (starajú sa o domácnosť u cudzích ľudí), kde sa na nich nevzťahujú žiadne práva zamestnancov. Často s nimi zle zaobchádzajú, dostávajú nízky plat či peniaze vôbec nedostanú, alebo ich považujú za otrokov.

Hoci sa za posledné roky podarilo znížiť počty pracujúcich detí, ich počet je stále vysoký. Medzinárodná organizácia práce odhadla, že v roku 2004 bolo v pracovnom pomere 218 miliónov detí, z čoho 126 miliónov vykonávalo nebezpečnú prácu. 5,7 milióna detí pracovalo pod nátlakom (nútené a verejnoprospešné práce), 1,8 milióna detí pracovalo ako prostitúti a v pornografickom priemysle a napokon 1,2 milióna detí sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi.

Pracujúce deti sú často vystavené násilnému správaniu a zneužívaniu zo strany zamestnávateľov – ale zároveň aj zo strany spolupracovníkov, klientov, polície a rôznych kriminálnych gangov.

Na prevenciu týchto prípadov skoncipovala Svetová organizácia práce Konvencie č.138 a č.182, ktoré majú ochrániť deti pred násilným správaním na pracovisku.

Aké formy násilia sa odohrávajú na pracoviskách?

• **Násilie páchané zo strany zamestnávateľa, ostatného personálu a klientov:** násilné správanie sa využíva na poháňanie detí do práce, na trestanie či kontrolovanie pobytu na pracovisku.

• **Prostitúcia a detská pornografia:** Viac než 1 milión detí je zneužívaných na prostitúciu. Väčšinou ide o prípady z donútenia. Obete sa nemajú na koho obrátiť a požiadať o pomoc. No keď sa im aj podarí niekoho nájsť, často s nimi zaobchádzajú ako s kriminálnikmi, zatvárajú ich a nedovolia im svojich zamestnávateľov udať.

• **Verejnoprospešná práca, otroctvo:** deti často nútia pracovať, aby splatili dlhy alebo pôžičky, či ich predávajú do otroctva. V takomto prípade nemajú šancu na ochranu pred praktikami svojich šéfov či spolupracovníkov. Každý zamestnávateľ sa k deťom správa násilne – aby ich prinútili pracovať.

Kto sa stáva obeťou násilia na pracovisku?

Veľa mladistvých pracovníkov žije v biednych pomeroch a pracujú, aby pomohli svojim rodinám. Iní nemajú domov a musia si zarobiť na živobytie. Pracujúce deti sa prevažne stávajú obeťami obťažovania a doberania, a to iba preto, že sú deti a padne im zaťažko sa sťažovať či postaviť sa proti šikanovaniu.

Čo je potrebné proti tomu urobiť?

V prvom rade je potrebné schváliť zákony, ktoré zakážu zamestnávať deti pod vekovú hranicu, odkedy je človek zárobkovo schopný. Ochrana pred násilím sa musí vzťahovať na každé pracujúce dieťa. Ďalej je potrebné:

- zakázať výkon ťažkých foriem práce deťmi. Úrady musia venovať pozornosť najmä nelegálnej práci detí, napríklad na farmách, v stánkoch, na ulici či v domácnostiach. Do tohto procesu by sa mali zapojiť aj deti. Plánovanie ekonomického rozvoja krajiny by do budúca nemalo počítať s prácou detí.
- prijať zákony na ochranu detí pred násilím v zamestnaní, či už pracujú legálne alebo nelegálne a zabezpečiť ich dôkladné dodržiavanie.
- kontrolovať, či každý zamestnávateľ sa k deťom správa bez použitia násilia. Pre zamestnancov sa musia organizovať školenia o vytváraní príjemnej pracovnej atmosféry pre deti. K dispozícii by mali byť aj pokyny, ako postupovať v prípade výskytu násilného správania voči deťom na pracovisku.
- poskytnúť pomoc deťom, ktoré pracujú nelegálne, aby mohli pracovisko opustiť, zabezpečiť im vzdelanie a lepšiu budúcnosť. Nemali by viac byť trestané.
- v spolupráci so zamestnávateľmi, odborovým hnutím a štátnymi inštitúciami chrániť pracujúce deti. Je potrebné definovať presné pravidlá na odstránenie násilia na pracoviskách.
-

KDE SA NAJČASTEJŠIE STRETÁVAME S NÁSILÍM VOČI DEŤOM? KOMUNITA

Deti by sa mali existovať v ich prirodzenom prostredí bez strachu pred násilím.

Pod pojmom komunita rozumieme napríklad obyvateľov dediny, susedov, život na ulici či určité zoskupenia ľudí. Skupina ľudí môže žiť uprostred veľkého davu alebo naopak, určité zoskupenie žije v rozsiahlom priestore.

Komunity by mali byť miestami, kde sa deti cítia bezpečne a majú podporu jej členov. Ak deti vyrastajú mimo vlastné rodiny, či v odlúčení od domáceho prostredia, sú násiliu priamo vystavené. Môže ísť o prípady sexuálneho násillia, únosov detí alebo fyzického zraňovania. V komunitách, kde je prítomné násillie, trpia deti najviac. Dospelí sú si často vedomí, že násilným správaním alebo sexuálnym násilím dosiahnu svoj cieľ. Spoliehajú sa pritom na skutočnosť, že deti nie sú pod dostatočnou ochranou ostatných členov komunity.

Aké formy násillia sa vyskytujú v komunitách?

- **Násillie zo strany detí a mládeže:** s týmito formami násillia sa často stretávame v štátoch, v ktorom je vysoká miera nezamestnanosti či nízky štandard bývania a obyvatelia žijú v biede. Keď deti nevidia pred sebou žiadnu pozitívnu budúcnosť, kompenzujú si prostredníctvom násilného správania sa frustráciu a vlastnú bezmocnosť. Alkohol a drogy celkovú situáciu väčšmi zhoršujú. Mýty o „mužnom správaní“ provokujú chlapcov a mladých mužov správať sa agresívne – no v skutočnosti, sa muži takto správať nemajú. Násillie medzi deťmi môže mať fatálne následky, ktoré často končia smrťou.
- **Sexuálne násillie:** môže mať formy obťažovania, nemiestneho dotýkania sa či nútenia k sexuálnemu styku, niekedy za finančnú odmenu. Aktérmi sexuálneho násillia na deťoch sú vo väčšine prípadov deťom známe a blízke osoby – ako napríklad tréneri, vedúci krúžkov náboženstva, policajti, učitelia a zamestnávateelia. Nejde o cudzích ľudí.
- **Násillie počas schôdzky s partnerom:** mnoho mladých ľudí uviedlo, že partner/partnerka ich udrela, dali im facku či zámerne im ublížili.
- **Násillie páchané na deťoch ulice:** deti žijúce na ulici sa neraz nemajú na koho obrátiť a spoločnosť ich považuje za problémové. Týmto fenoménom sa často zaoberá polícia a snaží sa deti dostať z ulíc preč. Deti sa často stávajú obeťami sexuálneho násillia a mučenia, bijú ich alebo sa jednoducho „stratia“.
- **Sexuálna turistika:** niektoré deti pracujú na miestach, kam chodievajú turisti za účelom sexuálnej turistiky.
- **Násillie v utečeneckých táboroch:** deti často prebývajú v takýchto táboroch bez rodičov, no i keď sú s nimi, tábory sú pre nich nebezpečným miestom. Súvisí to s dočasným pobytom na takýchto miestach, kam sa uchylujú ľudia bez povolenia na legálny pobyt v predmetnom štáte. Často tam nie je prítomná polícia či iný bezpečnostný orgán, ktorý by dozeral na poriadok. Tieto miesta sú obzvlášť nebezpečné pre ženy a dievčatá.
- **Pokútne praktiky a únosy detí:** deti sa často stávajú obeťami únosov, aby

vykonávali nedostatočne ohodnotenú prácu, prostitúciu či ich nútia sobášť sa proti vlastnej vôli. Fyzické či sexuálne násilie a citové vydieranie sa používa v prípade odmietavých reakcií.

• **Násilie v masovokomunikačných prostriedkoch a na internete:** deti vidia násilie v televízii, vo filmoch, je námetom počítačových hier, nachádza sa na internete a prezentuje sa ako bežná forma komunikácie, či dokonca ako zábava. Deti zneužívajú na pornografiu. Ľudia na internete vydávajúci sa za ich priateľov, deti lákajú opustiť domovy. Internet či mobilné telefóny zneužívajú aj deti, a to na zastrašovanie, zneužívanie či šikanovanie ostatných.

Kto sa stáva obeťou násilia v komunitách?

Obeťami sexuálneho násilia sa častejšie stávajú dievčatá, no vyskytli sa aj prípady zneužívaných chlapcov. Dievčatá najviac trpia tradičnými rituálmi, ktoré sú veľmi bolestivé. Dospievajúci chlapci zažívajú častejšie fyzické násilie než dievčatá a ohrozujú ich strelné zbrane. Chlapci vo veku 15 až 17 rokov sú vo viacerých oblastiach sveta trikrát viac ohrození zavraždením, než chlapci vo veku 10 až 14 rokov. Staršie deti sú vystavené väčšiemu riziku než mladšie, predovšetkým jedinci vo veku 15 rokov.

Deti vyrastajúce bez rodičov či vychovávateľov sú násilným správaním ohrozené najviac. Hrozí tu pomerne veľké riziko, že sa sami stanú aktérmi násilných činov, ak žijú v komunite plnej násilia, najmä keď do hry vstúpia zbrane.

Deti pochádzajúce z minoritných skupín sa terčom násilia stávajú častejšie. Riziko stúpa prevažne vtedy, ak sa objavili v súvislosti s ich komunitou konflikty v spoločnosti. Ohrozené sú aj tie deti, ktoré trpia následkami rôznych katastrof, ako sú prírodné pohromy (povodeň, zemetrasenie), občianska vojna či rôzne epidémie.

Čo je potrebné proti tomu urobiť?

Vládni činitelia musia zabezpečiť všetkým skupinám obyvateľstva optimálne podmienky pre život, bez chudoby a ostatných činiteľov, ktoré by mohli ohroziť vývin detí. Ďalej je potrebné:

- plánovať aktivity na eliminovanie rizík ako je:
 1. jednoduchý prístup k alkoholu a drogám
 2. vlastníctvo zbraní
 3. najímanie detí pre nelegálne aktivity
- odstrániť sociálnu nerovnosť. Štát by mal vynakladať viac finančných prostriedkov na bývanie, zamestnanosť a vzdelávanie. Dôležitú úlohu tu majú národné plány na odstránenie chudoby v takto postihnutých regiónoch.
- zabezpečiť príslušníkom policajného zboru školenia o právach dieťaťa a informovať ich, ako sa majú vhodne správať voči deťom, a najmä diskriminovaným jedincom. Musia sa naučiť chápať príčiny, prečo sa deti

dostávajú do problémových situácií a ako im najlepšie pomôcť. Týka sa to najmä detí pod vplyvom alkoholu a drog.

- poskytnúť pomoc, podporu a poradenstvo deťom, ktoré sa stali svedkami násilných skutkov. Úrady musia týmto deťom zabezpečiť pomoc zo strany lekárov, opatrovateľov a ďalších poverených osôb. Aktéri násilia voči deťom musia byť trestne stíhaní, no zároveň im musí byť poskytnutá odborná pomoc, aby takéto formy správania v sebe potlačili.
- plánovať dlhodobé projekty na pomoc deťom získať rešpekt v spoločnosti a nevyvíjať voči nim násilie. Vzťahuje sa to aj na vytvorenie miest, kde by sa chlapci a dievčatá mohli nerušene stretávať a zabávať.
- zvýšiť bezpečnosť verejných priestranstiev, napríklad by sa mali vybudovať bezpečné chodníky pre deti.
- spolupracovať na zastavení obchodovania s deťmi či sexuálneho zneužívania detí, nasledovne:
 1. znížiť zraniteľnosť detí voči obchodovaniu s ľuďmi
 2. zakročiť proti členom gangov, ktorý obchodujú s deťmi
 3. zmeniť zaobchádzanie s obetami obchodovania, aby sa s nimi viac nezaobchádzalo ako s kriminálnymi živlami
- zakázať distribúciu, vlastníctvo a používanie detskej pornografie a iniciovať pravidelné policajné razie.
- zabezpečiť obetiam obchodovania s deťmi ochranu a pomoc v spolupráci s políciou, právnikmi a súdmi. Nápomocní musia byť zároveň i opatrovatelia, lekári a ostatný personál, ktorý pomáha deťom vrátiť sa do bežného života. OSN skoncipovala príručku, ktorá vysvetľuje odporúčania o spravodlivom zaobchádzaní s deťmi počas súdneho procesu. Poznáme ju pod názvom: *Deklarácia základných princípov spravodlivosti pre obeť trestných činov a zneužitia právomoci.*
- ráznejšie zakročiť proti osobám, ktoré využívajú internet, mobilné telefóny a elektronické hry na sexuálne či iné násilné účely.
- spolupracovať s poskytovateľmi internetových služieb, mobilnými operátormi a počítačovými firmami v boji proti násiliu. Patrí sem napríklad inštalovanie bezpečnostných programov do počítačov, na základe ktorých bude práca s počítačom pre deti bezpečná. Úrady by mali zabezpečiť školenia pre deti a ich opatrovateľov o bezpečnom používaní internetu, mobilných telefónov a elektronických hier, i o spôsoboch ochrany pred zneužitím.

ČO BUDE ĎALEJ NASLEDOVAŤ?

Štúdiá o násilí páchanom na deťoch iniciovala spoluprácu medzi OSN, vládnymi činiteľmi sveta, komunitami, rodičmi, deťmi, mládežou a rôznymi organizáciami. Z tohto dôvodu je veľmi dôležité, aby sa spolupráca neskončila publikovaním štúdie.

„Na zastavenie násilia voči deťom potrebujeme vašu pomoc, nejde pritom iba o náš región, ale o celý svet“.
Mládež, Východná Ázia a oblasť Pacifiku

Problematika násilia voči deťom sa nesmie dostať do pozadia. Jednotlivé štáty sú zodpovedné za implementovanie odporúčaní zo štúdie do praxe. V procese zastavenia násilia voči deťom sa musia angažovať aj tieto organizácie: agentúry pôsobiace pri Rade OSN, rôzne asociácie, napr. asociácie lekárov a zdravotných sestier, zväzy učiteľov, únie rodičov, detské neziskové organizácie a pravdaže i samotné deti a ich rodičia.

Čo bude nasledovať ďalej?

Na úrovni štátov a regiónov:

- do roku 2007 by mala každá krajina skoncipovať národný plán na zastavenie násilia voči deťom. V pláne má ísť o presné charakterizovanie aktivít, má obsahovať podrobný časový harmonogram, spoločenský prínos a finančný rozpočet.
- pri koncipovaní plánu je potrebné špecifikovať tzv. ústredný orgán – osobu, tím spolupracovníkov alebo oddelenie na vládnej úrovni, ktorý bude dohliadať nad dodržiavaním časového harmonogramu a bude propagovať problematiku boja proti násiliu voči deťom.
- každý štát musí schváliť zákony, na základe ktorých bude každý, kto spácha násilný čin, odsúdený.
- do roku 2009 musí každý štát navrhnuť systém zaznamenávania násilných činov voči deťom.
- každý štát má v **národných správach**, určeným **Komisii pre práva dieťaťa** uviesť, ako postupuje v aktivitách na zastavenie násilia voči deťom.
- agentúry pôsobiace pri Rade OSN majú pomáhať jednotlivým vládam v procese implementovania odporúčaní v boji proti násiliu. Národné agentúry majú v rámci aktivít boja proti násiliu prijať opatrenia na odstránenie biedy a poskytnúť poradenstvo pri plánovaní hospodárskeho rastu.
- každý štát má vypracovať systém ohlasovania prípadov násilia voči deťom. Môže ísť o štatút ombudsmana – osobu, na ktorú sa budú môcť deti obrátiť v prípade násilného správania voči nim na linku dôvery či orgán, kanceláriu kam budú môcť prísť osobne. Dôvera občanov voči týmto orgánom je obzvlášť potrebná.
- počas koncipovania štúdie zohrávali miestne hnutia veľmi významnú úlohu, mali by teda pokračovať vo svojej činnosti i v procese implementovania jej odporúčaní.

Na medzinárodnej úrovni:

- Potrebne je ustanoviť štatút **Špeciálneho komisára pre problematiku násilia voči deťom**, ktorého vymenuje Rada OSN za účelom kontroly implementácie záverov zo štúdie. Bude volený na 4 roky a jeho hlavným poslaním bude propagovať spomínané odporúčania medzinárodným a národným organizáciám či rôznym hnutiam a zoskupeniam. Ďalej bude zodpovedať za pravidelný reporting *Rade pre ľudské práva a Valnému zhromaždeniu*.
- **Globálna agentúra na zamedzenie a potlačenie násilia voči deťom** už pri OSN pôsobí a má spolupracovať so Špeciálnym komisárom pre problematiku násilia voči deťom. Tri organizácie, ktoré sa podieľajú na organizovaní následných aktivít – Úrad vysokého komisára pre ľudské práva (OHCHR), Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) a Detský fond OSN (UNICEF) – budú dohliadať v spolupráci s ostatnými agentúrami pôsobiacimi pri Rade OSN, zástupcami mimovládnych organizácií a inými orgánmi na implementovanie záverov a odporúčaní štúdie.
- Na základe spolupráce s **Komisiou pre práva dieťaťa** – podľa pokynov v Dohovore o právach dieťaťa, majú vlády jednotlivých štátov za povinnosť pravidelne informovať o celkovej situácii detí v krajine. Správy treba adresovať Komisii pre práva dieťaťa. Špeciálny komisár pre problematiku násilia voči deťom bude spolupracovať s Komisiou a preverí, či každá správa obsahuje informácie ohľadom násilia páchaného voči deťom.
- **Spolupráca s ostatnými agentúrami OSN** – Špeciálny komisár pre problematiku násilia voči deťom bude mať za úlohu spolupracovať so *špeciálnymi reportérmi OSN* (pôsobia napr.: v oblastiach, kde zúria ozbrojené konflikty, zaoberajú sa problematikou obchodovania s ľuďmi, detskou prostitúciou, pornografiou či násilím na ženách).
- **Medzinárodné finančné inštitúcie** – ako napríklad *Medzinárodný menový fond (IMF)* a *Svetová banka* by mali prehodnotiť svoje aktivity v rámci problematiky detí.

Ak sa chcete dozvedieť podrobnejšie informácie o spôsoboch, ako vy sami môžete prispieť k zastaveniu násilia páchaného na deťoch, mali by ste si prečítať publikáciu:

„Všetci máme právo na ochranu pred násilím: Nápady a podnety na aktivity pre deti a mládež“

SLOVNÍK POJMOV

zneužívanie	zlé zaobchádzanie s ľuďmi, ktoré spôsobuje fyzickú či psychickú ujmu. Pozri aj zneužívanie detí.
nútené práce	práca za účelom splatenia pôžičky či dlhu.
šikanovanie	má tieto formy: <ul style="list-style-type: none"> • používanie prezývok • komplikovanie situácií, aby sa dotyčná osoba dostala do problémov • bitie, štipanie, hryzenie, sácanie • odnímanie vecí • poškodzovanie vecí • kradnutie peňazí • odvádzanie priateľov • rozširovanie klebiet • vyhrážky a zastrašovanie • anonymné či urážlivé telefonáty • zasielanie výhražných sms správ • zverejňovanie osočujúcich odkazov na internete • šikanovanie môže ohrozovať niekoho i tak, že dotyčný nechce chodiť do školy, a preto často simuluje.
kampaň	plánovaný sled aktivít na dosiahnutie stanoveného cieľa, napríklad na zastavenie fyzického trestania detí. Možné aktivity: diskutovanie s vládnymi činiteľmi o zákonoch, zneužívanie médií na prezentáciu škodlivosti fyzického trestania, osвета o iných spôsoboch výchovy.
zneužívanie detí	akákoľvek zraňujúca aktivita voči deťom, vrátane zanedbávania, fyzického, psychického a sexuálneho násillia zo strany zodpovednej osoby, či z pozície moci alebo kontroly nad dieťaťom osobou, ktorej sa majú podriaďiť.
prostitúcia detí	keď sa dieťa stane predmetom sexuálneho záujmu za finančnú odmenu alebo inú kompenzáciu. Deti sú často nútené k prostitúcii dospelými alebo z dôvodu prežitia. Detská prostitúcia je nezákonná a je jednou z najhorších foriem zneužívania detí.
deti, ktoré majú problém so zákonom	deti, ktoré spáchali nejaký čin a stali sa trestne zodpovednými.
detské domovy	inštitúcie, v ktorých žijú spoločenstvá detí

	bez rodičov. Pozri aj sirotince
Komisia pre práva dieťaťa	celosvetové zoskupenie expertov na problematiku detí a ich práv, ktorí sa pravidelne tri krát do roka stretávajú v Ženeve, aby vyhodnotili aktivity jednotlivých štátov ohľadom práv detí, podľa odporúčaní v Dohovore. Experti pomáhajú vládam podniknúť všetky potrebné kroky na dodržiavanie práv detí v bežnej praxi. Experti sú volení počas osobitného mítingu v New Yorku zástupcami každého štátu, ktorý ratifikoval Dohovor. Tieto štáty musia pravidelne zasielať národné správy o právach detí v ich krajine. Komisia tieto správy vyhodnotí a odporučí aktivity, ktoré je potrebné dodatočne naplánovať na skvalitnenie ochrany práv detí.
komunita	zoskupenie ľudí, ktorí sa navzájom poznajú či žijú v tesnej blízkosti (miestna komunita), či majú spoločný záujem – napr.: vierovyznanie
dohovor	medzinárodná zmluva so špecifickým účelom. Napríklad dokument Rady OSN: Dohovor o právach dieťaťa.
Konvencia proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu	medzinárodná zmluva na zastavenie zaobchádzania s ľuďmi, ktoré spôsobuje vážnu bolesť či utrpenie, telesné alebo psychické, za účelom získania určitej informácie, súhlasu alebo na zastrašenie dotyčného osobe.
Konvencia o eliminácii všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW)	medzinárodná zmluva, často označovaná ako Medzinárodná listina práv žien. Hovorí sa v ňom o formách diskriminácie voči ženám a o odporúčaniach na jeho zastavenie.
Dohovor o právach dieťaťa	dokument Rady OSN, v ktorom sú zadané základné ľudské práva, na ktoré majú deti nárok kdekoľvek na svete. 192 štátov sveta ratifikovalo tento dokument. Podrobnejšie informácie nájdete na internetovej stránke: http://www.unicef.org/crc .
telesné tresty	trestanie namierené na telo jedinca – pozri fyzické tresty
Rada pre ľudské práva	zaoberá sa ľudskými právami vo svete. Bola založená v marci 2006 Valným zhromaždením OSN. Má 47 členov a pokračuje v činnosti Komisie OSN pre

	ľudské práva.
trest smrti	keď niekoho popravia, ak ho súd uzná vinným za spáchanie závažného trestného činu
uväznenie	miesto, kam sú umiestnení jedinci obvinení zo spáchania zločinu.
diskriminácia	vzniká, ak vplyvná osoba či skupina ľudí považuje menej vplyvných jedincov za menejcenných. Veľa ľudí zažilo počas svojho života diskrimináciu- vrátane žien a dievčat, príslušníkov menšinových skupín a postihnutých jedincov.
nútené sobáše	ak dievčatá nútia zosobášiť sa v detskom veku proti ich vôli.
citové vydieranie	znepríjemňovanie života dieťaťa. môže ísť o urážanie, izolovanie dieťaťa, vyhrážanie sa, či bagatelizovanie problémov dieťaťa.
epidémia	choroba, ktorá sa veľmi rýchlo šíri v populácii.
expert	odborník na určitú problematiku
rodina	nevzťahuje sa primárne na rodičov a deti, patrí sem každý, kto sa o dieťa stará. Medzi vzdialenú rodinu patria: starí rodičia, tety a ujovia, bratranci a sesternice a ďalší členovia.
ženská obriezka	Odstránenie všetkých častí či len určitých oblastí vonkajších sexuálnych orgánov alebo zámerné zraňovanie týchto oblastí, často to nie zo zdravotných dôvodov. Tieto praktiky sú súčasťou tradičných rituálov v niektorých častiach sveta.
pestúnska starostlivosť	Deti, ktoré nemôžu žiť so svojimi vlastnými rodinami sú dočasne umiestnené do náhradných rodín, kým úrady rozhodujú o ich budúcnosti.
Valné zhromaždenie	Valné zhromaždenie OSN je orgán, kde predstavitelia 192 štátov sveta diskutujú o dôležitých otázkach svetového diania. Sídlo má v New Yorku. Hoci Valné zhromaždenie nie je vládny orgánom, rozhoduje o spolupráci medzi štátmi sveta.
Správa (General Commet)	správa Rady OSN, ktorá bližšie vysvetľuje určitú problematiku. Podrobnejšie informácie nájdete na internetovej stránke www.ohchr.org .
čestné vraždy	keď muži zabíjajú dievčatá pod rúškom

	zachovania „rodovej cti“ v prípadoch mimomanželského sexu, niekedy aj ako obeť znásilnenia či odmietnutia rodičom vyvoleného partnera.
Ľudské práva a práva detí	práva, ktoré prislúchajú každému jedincovi, z pozície ľudskej bytosti. Patrí sem aj právo na základnú slobodu, na zabezpečenie základných životných potrieb, právo na rozvoj a participovanie v spoločnosti. Práva sa vzťahujú na dospelých i na deti.
ILO Konvencia č. 138	medzinárodná zmluva, ktorá stanovuje minimálnu vekovú hranicu na vykonávanie práce. Pre väčšinu prác je minimálny vek stanovený na 15 rokov, pre nebezpečné druhy práce je 18 rokov.
ILO Konvencia č. 182	medzinárodná zmluva, ktorá zakazuje vykonávať nebezpečné druhy prác deťom do 18 rokov. Patrí sem: <ul style="list-style-type: none"> • otroctvo, obchod s deťmi, všetky druhy nútených prác • verbovanie detí do armády • zneužívanie detí na prostitúciu, pornografiu • zneužívanie detí na nelegálnu prácu, najmä na pašovanie drog • akákoľvek práca, ktorá môže ohroziť či poškodiť zdravie, bezpečnosť alebo blahobyt dieťaťa.
väzba	zatváranie ľudí do väzenia či iných inštitúcií, ktoré nemôžu svojvoľne opustiť, keď potrebujú.
nerovnoprávnosť	stav nerovnakých príležitostí. Nerovnoprávnosť znamená, že v spoločnosti sú rozdiely medzi ľuďmi, jeden je bohatší než druhý. Nerovnoprávnosť sa týka aj vplyvu jednotlivých osôb na spoločenský život.
medzinárodné finančné inštitúcie	organizácie, ktoré plánujú finančné toky vo svete. Pozri ešte Medzinárodný menový fond a Svetová banka.
Svetová organizácia práce (ILO)	špecializovaná agentúra Rady OSN, ktorá bojuje za práva pracujúcich, vrátane pracujúcich detí. Bola založená v roku 1919. Má špeciálne oddelenie, ktoré sa zaoberá právami pracujúcich detí.
Medzinárodný menový fond (IMF)	Medzinárodná organizácia, ktorá pomáha

	jednotlivým krajinám plánovať finančný rozpočet. Má 184 členských štátov.
psychické násilie	osočovanie, ponižovanie jednotlivca; zraňovanie citov, či spôsobenie utrpenia druhým.
menšinová skupina	skupina obyvateľstva, ktorá sa odlišuje od väčšinovej populácie na základe pôvodu, náboženského vyznania alebo iného znaku. Minoritné skupiny majú často slabší spoločenský vplyv.
monitoring	overovanie a vyhodnocovanie aktivít
zanedbávanie	nedostatočná starostlivosť, zlyhanie opatery.
nezisková organizácia	organizácia nezávislá na vláde – mimovládna organizácia, ktorá nevykazuje finančný zisk. Väčšina takýchto organizácií pomáha obyvateľom, ktorí majú určité problémy (napríklad žijú v biede, či sú postihnutí), alebo chránia životné prostredie (napr.: zvieratá a rastliny).
Úrad vysokého komisára pre ľudské práva (OHCHR)	Vysoký komisár je menovaný Hlavným sekretariátom. Pôsobí v oblasti dodržovania ľudských práv.
Protokol Výboru OSN proti mučeniu	medzinárodná zmluva, ktorá zakazuje mučenie väzňov. Zmluva súčasne povoľuje neohlásené kontroly v nápravno-výchovných zariadeniach, na kontrolu dodržovania zásad správneho zaobchádzania s väzňami a deťmi.
sirota	dieťa, ktorého rodičia zomreli.
sirotinec	zariadenia, kde žijú deti bez rodičov alebo po rozpade rodinného prostredia.
fyzické trestanie	zahŕňa všetky formy telesného násillia vrátane fackovania, udierania, bičovania za účelom kontroly, výchovy a vzdelávania či karhania.
Protokol o prevencii, potlačení a potrestaní obchodovania s ľuďmi, najmä ženami a deťmi	medzinárodná zmluva na zastavenie obchodovania s ľuďmi a podporu spolupráce medzi štátmi sveta v prevencii obchodovania s ľuďmi. Súčasťou protokolu sú aj odporúčania, ako zastaviť obchodovanie s ľuďmi a pomôcť obetiam obchodovania.
ratifikovanie	schváliť a prijať zákon v určitom štáte, a následné dodržovanie zákona v bežnej

	praxi.
odporúčania	nápady na zlepšenie sociálnej situácie v spoločnosti.
utečenec	jedinec či skupina jedincov, ktorí boli donútení opustiť svoje domovy alebo vlasť kvôli vojne, prírodnej katastrofe či iným núdzovým situáciám alebo perzekúcii, a ktorí sa nemôžu vrátiť späť.
výskum	podrobná štúdia alebo prieskum za účelom objavenia a vysvetlenia vstávajúcej situácie.
Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu	medzinárodná zmluva, ktorá ustanovuje založenie nezávislého medzinárodného súdneho dvora, ktorý sa zaoberá závažnými trestnými činmi, týkajúcich sa viacerých štátov- napríklad vojnových zločinov, genocídy a zločinov proti ľudskosti. Zmluvu ratifikovalo asi 100 štátov sveta.
Generálny tajomník OSN	hlavný predstaviteľ v OSN, volený všetkými zástupcami krajín sveta. V súčasnosti na tomto poste pôsobí Kofi Annan. Bol zvolený v roku 1997 a je v poradí siedmym tajomníkom OSN.
sexuálne zneužívanie detí	Akákoľvek forma sexuálnej aktivity vyvíjaná na deťoch, najmä zo strany zodpovednej osoby či osoby, ktorá má nad nimi rozhodné právo.
sexuálne vydieranie	zneužívanie, zneužívanie a/ alebo aktivity na úkor iného za účelom vlastného zisku, pričom predmetom sexuálnych chŕťok sú deti. Patrí sem detská prostitúcia či iné, neprimerané aktivity.
otroctvo	byť predaný za účelom práce cudzím ľuďom, bez možnosti vzoprieť sa.
stigmatizovanie	keď ostatní považujú niekoho za menejcenného; dlhotrvajúce zaškatulkovanie jedinca na základe povesti, potupa.
deti ulice	sú jedinci, ktorí dlhodobo žijú na ulici – zvyčajne tí, o ktorých sa nik nestará ale aj dospelí – zvyčajne prespávajú na ulici, lebo stratili svoj domov.
mučenie	spôsobenie závažných bolestí či utrpenia niekomu, či ide o fyzickú alebo psychickú ujmu, za účelom získať informácie, či súhlas alebo na zastrasovanie dotyčného.

obchodovanie s ľuďmi	nelegálny obchod (nákup a predaj) s ľuďmi, najmä ženami a deťmi za účelom sexuálneho zneužívania, ale aj chlapcov a mužov na iné účely. Týka sa presunu smerom z vidieka do miest a medzinárodného transportu, najmä medzi chudobnou a bohatou krajinou.
kontrolné orgány	orgány založené Radou OSN, ktoré majú za úlohu monitorovať dodržiavanie odporúčaní a ich implementovanie v praxi.
záškoláctvo	nenavštevovanie školy.
UNICEF	Detský fond OSN – je jedinou špecializovanou agentúrou organizácie spojených národov, zameranou na ochranu, a pomoc deťom. Bol založený v roku 1946, pôvodne s poslaním poskytnúť pomoc deťom postihnutým v dôsledku II. Svetovej vojny. V spolupráci s jednotlivými vládami, neziskovými organizáciami a ostatnými agentúrami OSN ochraňuje UNICEF práva detí, poskytuje im služby a zabezpečuje potrebné dodávky (lieky, vakcíny, vodu, potraviny a vzdelávanie).
OSN - Organizácia spojených národov	Bola založená po skončení II. Svetovej vojny so zámerom vytvoriť organizáciu na riešenie globálnych problémov sveta. (Všetky členské štáty tvoria Valné zhromaždenie). Sídlo OSN je v New Yorku a Ženeve, no zastúpenie má aj v iných krajinách. Podrobnejšie informácie o OSN nájdete na internetovej stránke: http://www.un.org .
Deklarácia základných princípov spravodlivosti pre obeť trestných činov a zneužitia právomoci.	tieto odporúčania boli skoncipované za účelom pomôcť deťom, ktoré sa stali obeťami násilných činov a svedkami krutého zaobchádzania, aby dostali právnu ochranu a bol im zabezpečený spravodlivý súdny proces.
špeciálni reportéri OSN	spolupracovníci OSN, ktorí majú za úlohu posilať pravidelné správy o aktuálnych úlohách OSN, napríklad Špeciálny reportér OSN pre mučenie.
Svetová zdravotnícka organizácia (WHO)	je špecializovanou inštitúciou OSN pre otázky zdravia. Snaží sa dosiahnuť najvyššiu možnú úroveň zdravia a výživy pre všetkých ľudí prostredníctvom

	medzinárodnej spolupráce.
Svetová banka	poskytuje finančné pôžičky, schvaľuje grantové programy a iné formy pomoci rozvojovým krajinám. V skutočnosti nejde o finančnú inštitúciu, no snaží sa minimalizovať biedu vo svete.
karhanie	potrestanie detí za nedovolené správanie